

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента
Хахуцяк Ольги Юрїївни на дисертацію
Баранця Володимира Анатолійовича «Дізнання як форма досудового
розслідування у кримінальному процесі України», представлену на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження. Актуальність кваліфікаційної наукової праці «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» є беззаперечно високою та зумовлена низкою взаємопов'язаних факторів. Серед особливостей дізнання як спрощеної форми досудового розслідування у кримінальному провадженні виокремлено: 1) процесуальну швидкість; 2) спрощення процесуальної форми; 3) більшу ефективність у порівнянні із досудовим слідством; 4) розширену систему процесуальних джерел доказів; 5) можливість подальшого здійснення спрощеного судового провадження. Проблема диференціації кримінального судочинства, що включає спрощення кримінально-процесуальної форми, залишається актуальною не лише для законодавства й процесуальної доктрини України, але й для більшості країн світу. Сталою тенденцією останніх десятиліть у багатьох державах світу стало створення нормативної основи для максимальної ефективності кримінального провадження шляхом регламентації форм спрощеного провадження, враховуючи тяжкість кримінального правопорушення, сукупність зібраних доказів та поведінку обвинуваченого тощо. Дізнання запропоновано розглядати як спрощену форму досудового розслідування, яка здійснюється щодо кримінальних проступків, характеризується більшою швидкістю та ефективністю порівняно із досудовим слідством, що досягається за рахунок скорочення процесуальних строків, спрощення процесуальної форми та розширення системи процесуальних джерел доказів.

Спрощені форми кримінального провадження, зокрема дізнання, відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності розгляду кримінальних

проваджень, які стосуються кримінальних правопорушень які не становлять великої суспільної небезпеки.

Характеристика основних положень роботи. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (191 найменування на 22 сторінках) та чотирьох додатків на 57 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 261 сторінку, з них основний текст – 183 сторінки.

У трьох основних частинах дисертаційної роботи комплексно досліджено дізнання як форму досудового розслідування у кримінальному процесі України. У дисертації розв'язується наукове завдання, яке полягає в розробленні та обґрунтуванні положень теоретичного й практичного характеру, що пов'язані з визначенням правового змісту застосування інституту дізнання як форми досудового розслідування.

Логічно структурований текст дає змогу констатувати належну кореляцію змісту тексту з узагальненням наукових здобутків у висновках та демонструє ґрунтовне розуміння автором проблематики предмету дослідження. Архітектоніка будови тексту дисертаційної роботи Володимира Анатолійовича Баранця здебільшого перебуває у релевантному зв'язку з метою роботи, поставленими завданнями та отриманими висновками.

Анотація дисертації ідентична її основному змісту та повною мірою відображає основні положення дослідження. Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, наукова новизна. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до положень Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756 р.); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11

червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року (протокол №14) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України, затверджених 2022 року, № 927.

Мета дисертаційної роботи визначена як розроблення та обґрунтування положень теоретичного й практичного характеру, що пов'язані з визначенням правового змісту застосування інституту дізнання як форми досудового розслідування. Що дасть можливість сформулювати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінального процесуального законодавства та практики його застосування.

Для реалізації поставленої мети автор визначив перелік завдань, які було успішно розв'язано під час виконання дослідження.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань під час аналізу предмета дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціально-наукові методи: історико-правовий, системний аналіз, порівняльно-правовий, статистичний, формально-юридичний, структурно-функціональний, соціологічний, моделювання і прогнозування:

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни:

Дисертація є комплексним дослідженням дізнання як форми досудового розслідування у кримінальному процесі України. У роботі автор висвітлив теоретико-методологічні, історичні аспекти, аналіз зарубіжного законодавства, та досвід розслідування кримінальних правопорушень у спрощеній формі (дізнання), особливості процесуального порядку досудового розслідування у формі дізнання, особливості доказування під час досудового розслідування у формі дізнання.

Зокрема, варто погодитись із думкою автора, щодо доцільності законодавчого запровадження процесуального статусу уповноваженої особи на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, та з запропонованою необхідністю законодавчого закріплення такого поняття, під яким пропонується розуміти службову особу, уповноважену наказом Голови Національної поліції України, начальниками ГУНП, начальниками відповідних територіальних підрозділів поліції, або особами, які виконують їх обов'язки, на здійснення досудового розслідування кримінальних проступків (п. 241 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Заслуговує на схвалення і підтримку думка про доцільність закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві додаткових засобів з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань шляхом відібрання пояснень, медичного освідування, отримання висновку спеціаліста і зняття показань технічних приладів і технічних засобів, вилучення знарядь і засобів вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей;

Окремої уваги вартують пропозиції, щодо бачення доцільності законодавчого унормування права керівника органу дізнання самостійно здійснювати досудове розслідування, користуючись повноваженнями дізнавача, а також у разі здійснення досудового розслідування групою дізнавачів – правом визначати старшого такої групи, який керуватиме діями інших дізнавачів.

Крім того, дістали подальший розвиток: характеристика історичних передумов запровадження інституту дізнання в кримінальному процесуальному законодавстві України, у тому числі з урахуванням регламентації та практики застосування елементів спрощеного порядку досудового розслідування в дорадянський і радянський періоди; бачення перспектив запровадження (імплементації) у національному правовому полі

елементів зарубіжного досвіду реалізації інституту кримінальних проступків у Великій Британії, США, Чеській Республіці, Республіці Грузія, Франції, ФРН та інших країнах; бачення перспектив запровадження (імплементатії) у національному правовому полі елементів зарубіжного досвіду реалізації інституту кримінальних проступків у Великій Британії, США, Чеській Республіці, Республіці Грузія, Франції, ФРН та інших країнах.

Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується потужною джерельною базою дослідження, достатніми емпіричними даними, а також вдало обраним комплексом наукових методів пізнання.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Основні положення та результати дисертації викладено у чотирьох наукових статтях, опублікованих у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, та чотирьох тезах, викладених, у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій і круглих столів. Перелік наукових праць здобувача й аналіз їх змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних заходах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності оцінювалося, з огляду на суть таких принципів та підходів до розуміння основних різновидів академічного плагіату, викладених в Листі Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». Зокрема, Володимир Анатолійович Баранець у роботі не допускає: дослівного запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело; використання інформації у виді фактів, ідей, тощо з джерела без посилання на це джерело; перефразування тексту джерела у формі, що є

близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені в дисертаційній роботі положення можуть бути використані у:

освітньому процесі – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Особливі порядки кримінального провадження», «Дізнання», а також під час підготовки лекцій і проведення занять за відповідними темами в системі підвищення кваліфікації й спеціалізації (акти Національної академії внутрішніх справ від 29.05.2025 № 91-оп; від 29.05.2025 № 92-нд);

правозастосовній діяльності органів досудового розслідування – з метою розроблення та вдосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, застосування в практичній діяльності слідчих і дізнавачів, а також під час проведення занять у системі службової підготовки й підвищення кваліфікації (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 19.06.2025 № 57661-2025);

законотворчому процесі – під час удосконалення законодавства, що регламентує процесуальну діяльність підрозділів дізнання (акт впровадження Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 16.01.2025 № 04-27/12-2025/13324).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи. Незважаючи на загальне позитивне враження від роботи дисертанта, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають бути уточнені:

1. Емпірична база дослідження в цілому є достатньою, однак уявляється, що робота б лише виграла, якщо б до переліку опитуваних практичних працівників увійшли крім дізнавачів, прокурорів, адвокатів ще й слідчі. На нашу думку, опитування даних респондентів допомогло б глибше

дослідити проблематику та виявити ускладнення, що виникають під час розслідування кримінальних проступків.

2. На стор. 3 у другому абзаці розглянуто строки досудового розслідування у формі дізнання. Дисертант зазначає, що обґрунтовано необхідність *при складності провадження*, коли неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, – продовження прокурором у межах строку, – до тридцяти днів. На нашу думку, відповідно до ч. 3 ст.28. КПК доцільно було б вказати і інші критерії визначення розумності строків кримінального провадження, а не тільки *складність провадження*, а саме

-поведінку учасників кримінального провадження,

- спосіб здійснення слідчим, прокурором своїх повноважень.

Як варіант, можна сформулювати в такому вигляді «обґрунтовано необхідність *при складності провадження або наявності інших критеріїв визначення розумності строків кримінального провадження*, коли неможливо закінчити досудове розслідування з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку (дізнання) у строк, – продовження прокурором у межах строку, – до тридцяти днів.

3. Також на стор. 3 автор вказує, що їм досліджений та розширений перелік процесуальних джерел доказів у цих провадженнях, та зазначає, що крім показань, речових доказів, документів, висновків експертів, це також можуть бути пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, що може бути здійснено для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Якщо автор розширив перелік процесуальних джерел доказів у цих провадженнях, то до таких джерел доцільно було б віднести, крім документів, ще й будь які інші письмові записи, що містять у собі відомості про обставини,

які мають значення для провадження (листи, записки, особисті щоденники і т.д.).

Проте наведені зауваження та пропозиції, здебільшого, носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Микити Мартишко.

Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота Володимира Анатолійовича Баранця «Дізнання як форма досудового розслідування у кримінальному процесі України» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для наук кримінального права та кримінології. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови КМУ від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 19 травня 2023 року № 502), а її автор – Баранець Володимир Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент
Завідувач кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту
права та психології Національної
академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Ольга ХАХУЦЯК

оразівська Підпис засвідчує
ВІДАЛЕННЯ РОБОТИ
ПОСТІЙНИМ СКЛАДОМ ВІДАВЛУ
КАМРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Р. В. Ташев